

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXX. Vtrum quantitas sufficiens ad iniustitiam grauen consistat in
indiuisibili ex parte iniustè agentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

peccati lethalis. Siquidem tantundem quoad hæc valebit, erit quantitas nocuenti sufficiens ad peccatum lethale; sin minus erit insufficiens, solūque sufficiens ad veniale, dummodò patiens sit inuitus rationabiliter, vt liquet ex dictis in hac, & in duplici præcedenti qu. Nempè nihil occurrit, quò melius, quàm istiusmodi comparatione quantitas in hoc genere sufficiens, & necessaria vniuersaliter determinetur. Nihil enim vnum apparet intra proprium genus, quod ita sit notum quoad quantitatem nocuenti sufficentem, ac præcisè necessariam ad obligationem grauem, vt possit melius subire rationem regulæ, respectu cæterorum. Ideò visum est rem hanc ita hîc concludere per modum appendicis relicta felicioribus ingeniis expositione magis exacta intra proprium genus.

QVÆSTIO XXX.

Verum quantitas sufficiens ad iniustitiam grauem consistat in indiuisibili ex parte iniuste agentis?

Videtur consistere in indiuisibili. 1. Quia iustitia commutatiua, ad quam pertinet præcauere iniurias, & illas reparare, constituit æqualitatem Arithmeticam inter omnes homines, vt expositum est quæst. 9. Eam autem constituere minime posset, si quantitas sufficiens ad iniuriam grauem non consisteret in indiuisibili ex parte agentis. Quia is, respectu cuius ea quantitas esset maior, quàm respectu alterius, non tantundem pateretur ab hoc altero peccante grauius contra ipsum, quantum ipse illi alteri noceret, dum contra eum peccaret grauius. Quæ est manifesta inæqualitas.

Sed contra est. Quia vnusquisque peccat grauius, vel leuiter prout indicat de sua actione. Non autem omnes vniformiter iudicant, sed multiplici de causa sunt varia humana iudicia, vt in aliis rebus, ita & in taxanda quantitate determinata in materia præsentis; idque evenit per se, respectu totius multitudinis, licet in singulis possit adesse tantum per accidens tale determinatum iudicium.

Art. 1. Resp. Videntur affirmatiua sententiam tenere in quæst. proposita Cardinalis de Lugo, & alij communiter apud ipsum loco superius indicato. Distinctione autem opus est. Dicendum namque est quantitatem sufficientem ad iniustitiam grauem non consistere in indiuisibili absolute, & quoad omnes vniuersim homines; consistere tamen in indiuisibili respectiue quoad singulos scorsim homines. Explicatur, & suadetur hæc assertio exemplo iusti pretij rerum vendibilium. Istud namque pretium non consistit in indiuisibili simpliciter, & quoad omnes absolute, sed ex communi consensu agnoscitur summum, medium, & infimum; atque intra limites iustitiæ. Si scilicet istud existere posse inter contrahentes communis existimatio est; idque independenter ab ignorantia inuincibilis excusatione. At si inter duos contrahentes conuenit determinatè de pretio, aut infimo, aut medio, aut summo, iam pretium debitum ex iustitia consistet inter illos in indiuisibili; ita vt neuter, aut plus exigere, aut minus soluere deinde possit absque iniustitia vtrunque exiguum, ac minimum id sit, penes quod quaritur excessus, aut diminutio; tamen initio vtrumvis intra certos limites licuisset. Ergo similiter in furto, aut rapina, & consequenter in restitutione admittenda est simpliciter quantitas summa, media, & infima intra limites quantitatis sufficientis ad obligationem grauem, vel leuem; licet respectu vnus cuiusque determinatè non detur talis lati-

tudo eiusdem quantitatis. Ratio paritatis est; quia, vt dictum est quæst. 25, ex Philosopho, & D. Thoma, actiones iniuriolæ habent rationem commutationum. In commutationibus autem id, in quod conuenitum est, debetur in indiuisibili prout subest conuentioni; conuentio verò ipsa potest fieri diuersimodè, & cum inæqualitate materiali, absque læsione iustitiæ. Ergo simile quid admittendum est in actionibus iniuriolis modo dicto.

Art. 2. Verum quia quando commutationes sunt inuoluntariæ, quales sunt omnes, quæ fundantur in actione iniusta, non datur conuentio singulorum cum singulis hîc, & nunc determinatè; & insuper is, qui patitur iniuriam plerumquè est ignorans eius, quod agitur, necesse est, vt determinatio eius quantitatis committatur saltem, vt plurimum iudicio solius iniuriantis, vtque is dirigatur regula illa; *quod tibi non vis, alteri ne feceris*. Per quam regulam iubentur singuli metiri cæteros ex seipsis; atque adeò seruare legem obligantem vniformiter difformiter; vnumquemque videlicet iuxta sensum suum.

Art. 3. Itaque quod quisque iudicauerit se grauius laturum ex natura rei, si ab alio subtraheretur sibi, erit quantitas, cuius subtractione ipse grauius peccabit. Hoc autem iudicium non esse vniformiter vniforme in omnibus patet: tum à posteriori, ex mirabili auctorum discrepantia superius notata, quoad taxandam quantitatem grauem; tum à priori, ex multiplici hominum genio; atque ingenio, moribus, affectibus, latitudine, & angustia cordis. Quare consequenter ad principia superius posita, & eorum fundamenta concludendum videtur summam eam quantitatem in se pecuniaria esse laborem diurnum fossoris terræ impensum tempore æstatis; impensum tempore hiemis esse infimam quantitatem grauem; medium verò qui temporibus intermediis impenditur. Probatur nimirum efficaciter fuit laborem diurnum, & quæ illi æquipollent conuerti cum quantitate sufficienti, ac necessaria ad lethale. Is autem labor est longior, aut breuior, maioris aut minoris pretij cum morali diuersitate iuxta assignatas temporis differentias facta æstimatione solius laboris secundum se.

Art. 4. Inter istos igitur limites continget variare per se singulos quosque in taxanda quantitate graui; extra eisdem verò non nisi per accidens, non solum spectata natura rerum secundum se, sed etiam spectata eadem relatè ad humanum ingenium, atque ad eius vires absolute, & simpliciter existentes in vno quoque homine. Facta verò in hunc modum taxatione determinata ab vnoquoque ex consilio alterius, vel ex proprio Marte, ad eam vnusquisque tenebitur in indiuisibili. Ideò autem labor fossoris terræ potissimum proponitur, vt regula ex P. Molina, & aliis, quia est præ cæteris maxime corporalis, maximeque vniformis vbiuis, idemque in sacris litteris, quarum supra mentio facta est, assumitur in exemplum. Dies porro intelliguntur, quales sunt Romæ, vbi hæc scribuntur. Vnde ad alias regiones, in quibus est diuersitas moraliter magna tempore diurni, traduci facile poterit doctrina tradita seruata proportionè quoad numerum horarum per quas ordinariè durat labor diurnus. Facile similiter est accommodare materiæ honoris, & famæ; necnon salutis, quæ dicta sunt de re pecuniaria. Est enim de omnibus eadem proportionalis ratio.

Art. 5. Ad rationem dubitandi partis affirmatiuæ; iustitia commutatiua constituit æqualitatem Arithmeticam inter vnumquemlibet comparatum cum singulis quibuscumque aliis iuxta sensum cuiusvis quoad commutationes inuoluntarias, & iuxta conuentionem vtriusque commutantis quoad voluntarias; non verò constituit æqualitatem Arithmeticam vniformiter vniformem

vniformem inter omnes vnuerſim homines; neque id eſt poſſibile etiam per ſe, reſpectu conditionis humane, vt apparet ex dictis.

Art. 6. Ad rationem partis negantis: vnusquisque eſt expoſitus diſparibus aliorum iudiciis, atque inde operationibus erga ſe, ſicut ceteri ſunt expoſiti arbitrio ipſius, quoad operationes eiſdem erga ceteros. Vnde, qui plus nocere poterit alicui, quin peccet lethaliter, quam idem nocere ipſi poſſit abſque peccato lethali, eſt expoſitus oppoſitæ computationi, reſpectu alicuius alterius. Quapropter lex vniformis diſformitatis ſuperius expoſita eſt abſolutè æqualis, reſpectu omnium, præſertim conſiderando omnem vnuerſim materiam iuſtitia; contingit enim latiore in vna materia eſſe, ſtrictiore in alia, ideòque, facta comparatione vnuerſali, vnusquilibet vniciuilibet euadit abſolutè æqualis, vt patebit conſideranti cum magna, & exacta attentione huius rei, cuius examen in præſenti euaderet longius iuſto, eſſetque curioſum magis, quam vtile.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrum grauitas quantitatis conſeſtat in indiuiſibili, ex parte patientis?

Videtur non conſiſtere in indiuiſibili; quia grauitas iniuſtitia pendet ex grauitate nocementi inducti per actionem iniuſtam. Furtum autem ſcuti ex. gr. quod grauiter nocet pauperi, nequaquam grauiter nocet prædiuiti. Ergo non eadem quantitas ſufficit, & eſt neceſſaria ad peccatum graue iniuſtitia, reſpectu vtriuſque. Eadem eſt contraria ratio in materia honoris, quia infamatio de mendacio nihil, vel leuiter nocet infami; nocet verò grauiter ei, qui eſt in magno honore conſtitutus; & ſimiliter in materia ſalutis. Ergo in tota materia iuſtitia variat quantitate conditio patientium.

Artic. 1. Reſp. Quæſtio propoſita ſolùm proponitur ab auctoribus circa rem pecuniariam; an videlicet regula ſuperius data æquè vigeat, reſpectu valde, & mediocriter diuitum; necnon, & pauperum; eademque Arithmetice quantitas debeat ſub lethali non auferri, aut ablata reſtitui habenti maximas, & mediocres diuitias, necnon ei, qui non eſt diues? an verò debeat eſſe eadem tantum Geometricè; vt ſit eadem diſtancia quantitatis, qua peccatur lethaliter aduerſus valde diuitem, à quantitate, qua peccatur lethaliter aduerſus mediocriter diuitem; quæ eſt inter eorum diuitias. Communior auctorum ſententia eſt, non eſſe eandem Arithmetice quantitatem, reſpectu omnium, ſed proportionalem, modo dicto, idque cenſet indubitatum Cardinalis de Lugo diſp. 6. ſect. 2. Fundamentum eſt ratio dubitandi modo propoſita.

Artic. 2. Verum hæc opinio, ſalua auctorum reuerentia, quæ illis debetur maxima, præſertim in re morali pendenti à prudenti arbitrio, videtur valde diſſicilis tum ad hominem, tum ſimpliciter. Ad hominem quidem, quoad duo; quorum alterum eſt ratio illa dubitandi, qua vnice nituntur; alterum eſt, quod iidem auctores docent dari nihilominus quantitatem quandam ſufficientem ad lethale, reſpectu cuiuſlibet; eandemque neceſſariam, reſpectu plurium inter ſe inæqualium, quoad diuitias, tametiſi notabiliſſime inæquales ſint.

Art. 3. Quod ad rationem illam attinet, vel indigentia conſideratur quoad ea præciſè, quæ ſunt neceſſaria ad commodam conſeruationem vitæ; vel quoad ea etiam, quæ ſunt neceſſaria ad ſplendorem, & de-

R. P. de Eſpæra Corſ. Theol. Tom. II.

licias, alioſque fines. Si primum, nullam nocementum illatum erit, ideòque nullum committeretur peccatum iniuſtitia aduerſus prædiuites, ſi relictis, quæ ſufficiunt ad commodam conſeruationem vitæ, ſurripiantur cetera omnia. Si ſecundum, nullum erit diſcrimen nocementi, reſpectu magis, & minus diuitis: Certè, quod erit neceſſarium ad maiores delicias, maioremue ſplendorem, & ſic de aliis finibus minoris, & maioris momenti, eripietur cum minori peccato. Quæ ſunt abſurda.

Artic. 4. Iam quoad quantitatem ſufficientem, reſpectu cuiuſlibet, ſimulque complectentem indiſcrimiatim plures inæqualiter diuites, committitur manifesta inconſequentia. Quia eadem eſt differentia facultatum inter potentiffimum habentem tot milliones annuos, quot habet millenarios mercator ditiffimus: quæ eſt inter hunc, & habentem totidem centenarios, & ſic de cæteris ſimiliter; & conſequenter non redigetur in ſtatum miſerum potentiffimus Princeps, niſi per ablationem quantitatis centuplo, aut etiam millecuplo maioris, quam ſit ea quantitas, cuius ablatione redigetur in ſimilem in ſtatum mercator ditiffimus, & ſic de cæteris; eademque eſt ratio de eadem quantitate ſapius, aut non tam ſapè ſublata, omniſque alia eiſmodi comparatio incommodorum, ad quæ recurrit Cardinalis de Lugo, euadet ſemper ſimiliter proportionata. Ergo, vel eſt ſtatuenda vna determinatè quantitas pro omnibus indiſcrimiatim, vel nulla eſt admittenda vniformis regula aliquorum inæqualiter diuitum; ſed omnino proportionata cuiuſque diuitiis, incipiendo à quantitate reſpiciente pauperrimum, uſque ad ditiffimum omnium in orbe terrarum. Hoc autem poſtremum nemo admittit, & ſanè merito.

Art. 5. Eadem difficultas abſolutè oſtenditur, prætermiſſo vitioſo affectu auaritia, qui ſapè creſcit, quò magis diuitia creſcunt; vnde reſultat ſenſus ingens parui etiam nocementi, quorum iam antea advertimus nullam haberi rationem, quod ad iuſtitiam attinet. Oſtenditur inquam aliunde. Primò, quia vt infra dicemus ex communi ſenſu iuxta primam rerum diuiſionem, & primaui iura gentium nemini licet, vt fiat ditior aliis, quin plus iſſdem contulerit in bonum publicum, vel per ſe ipſum, vel per eum, à quo primùm tranſmiſſæ ſunt diuitia ad eundem cum eodem iure. Equum autem eſt leges indemnitate, ac reſtitutionis non minùs fauere in quantitate æquali magis benè merito de Republica. Neque verò iniquè diues eſt punibilis, aut tractabilis vt iniqus, priuata auctoritate.

Art. 6. Deinde ſequeretur commutationem aliàs æqualem, & iuſtam fieri inæqualem, & iniuſtam commutantibus inuicem ditiffimo, & non ita diuite. Quia quod tranſmitteretur in ditiffimum, eo ipſo redderetur faciliùs, & cum minori onere auferibile per furtum; aut rapinam, ac proinde minùs æſtimabile, vtpote magis expoſitum periculo amiſſionis; & è conuerſo. Vnde ditior, dum vellet emere, deberet dare minus pretium, & maius, qui non eſſet ita diues, vtròque inuicem contrahente.

Art. 7. Tertiò. Quò quiſque eſt ditior, eò magis eſt expoſitus furto, & rapinæ, cæteris paribus, expectata tota collectione bonorum, vtpote patentium latiùs, & obuiorum ad plurium manus. Ergo ſi ſimul eſſet minùs protectus per leges, quoad æqualem quantitatem, eſſet planè deterioris conditionis, quam minùs diues; nec eſſet vterque æquè dilectus Republicæ.

Art. 8. Præterea qui ſunt potentiffimi, ac ditiffimi habentur, certè poſſunt habere præſtantiſſimos fines proximos diuitiarum; vt tueri patriam tempore belli; eidem ſubuenire tempore famis, propagare religionem; erigere, & ornare templa, & ſimilia proportioniter;